

RAZVOJ I ZAŠTITA OKOLIŠA U HRVATSKOJ U KONTEKSTU EKOLOŠKIH PROBLEMA I SOCIJALNOEKOLOŠKIH ORIJENTACIJA

DEVELOPMENT AND ENVIRONMENTAL PROTECTION WITHIN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND SOCIO- ENVIRONMENTAL ORIENTATIONS

Ivan Cifrić

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
 Department of Sociology, Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Zagreb, Croatia

Sažetak:

Analiziraju se rezultati anketnog empirijskog istraživanja na reprezentativnom probabilističkom uzorku od 1202 ispitanika provedenog 2004. godine na području Hrvatske. Istraživana je percepcija društvenog i ekonomskog razvoja i zaštite okoliša na instrumentu od 11 čestica (tvrdnji) kojima je pridodana skala ne/slaganja od pet stupnjeva. Primijenjene su tehnike univarijatne i multivarijatne statistike.

Faktorska analiza pod komponentnim modelom izdvojila je tri faktora: prvi, «strože kazne u zaštiti okoliša», drugi, «prednost ekonomije pred zaštitom okoliša» i treći, «čist okoliš i medijska šutnja». Analizirana je povezanost (bivarijatna korelacija) sa faktorima dobivenim na druga dva instrumenta: «socijalnoekološke orijentacije» i «ekološke zabrinutosti». Analiza tih korelacija je pokazala: (1) utvrđena je povezanost između tih faktora i triju faktora socijalnoekoloških orijentacija. Prvom faktoru («strože kazne u zaštiti okoliša») relativno su skloniji «ekocentrično», drugom («prednost ekonomije pred zaštitom okoliša») «antropocentrično» a trećem («čist okoliš i medijska šutnja») «tehnocentrično» orijentirani ispitanici; (2) također je utvrđena povezanost sa faktorima «ekološke zabrinutosti». Ispitanici skloniji prvom (strože kazne u zaštiti okoliša) i trećem (čisti okoliš i medijska šutnja) faktoru relativno su skloniji mišljenju da su «novi ekološki problemi» zabrinjavajući, a ispitanici skloni drugom faktoru (prednost ekonomije pred zaštitom okoliša) podjednako su skloni «klasične» i «nove» ekološke probleme smatrati zabrinjavajućima.

Abstract:

The author analyses the results of an empiric opinion pool research, carried out on the representative probabilistic sample of 1202 respondents, during the year 2004, on the territory of the Republic of Croatia. The research of the perception of social and economic development and environmental protection has been carried out with an instrument consisting of 11 units (assertions), to which a scale of dis/agreement consisting of five degrees has been added. The techniques of univariate and multivariate statistics have been applied.

Factor analysis under the component model pointed out three factors: the first, 'rigorous penalties in environmental protection', the second, 'the advantage of economy over environmental protection' and the third, 'undiluted environment and the silence of mass media'. The connection (bivariate correlation) with factors obtained by other two instruments has been analysed: 'socio-environmental orientation' and 'environmental concern'. The analysis of these correlations has shown that: (1) the connection between these two factors and the three factors of socio-environmental orientations has been established. To the first factor ('rigorous penalties in environmental protection') 'eccentric' oriented respondents are relatively more inclined, to the second one ('the advantage of economy over environmental protection') more inclined are those that are 'anthropocentric' and to the third one ('undiluted environment and the silence of mass media') those that are 'techno-centric' oriented; (2) the connection with the factors of 'environmental concern' has also been established. The respondents that more incline to the first ('rigorous penalties in environmental protection') and the third ('undiluted environment and the silence of mass media') factor are both inclined to the opinion that 'new environmental problems' cause concern, and the respondents that incline to the second factor ('the advantage of economy over environmental protection') equally incline to hold 'classic' and 'new' environmental problems as those that cause concern.

1. Društveni kontekst i teoretsko polazište

Pitanje razvoja, naročito održivog razvoja postalo je nezaobilazno u teoretskom i praktičnom pogledu za sve zemlje i čovječanstvo kao cjelinu, posebice u kontekstu globalizacije.

Za Hrvatsku je to posebno važno ponajprije radi vlastitog razvoja i perspektiva, ali se aktualizira i sklopu priprema za ulazak u Europsku uniju. Pritom je zaštita okoliša posebno značajno pitanje.

U praktičnom pogledu mišljenja stanovništva i utjecaj civilnog društva imaju važnu ulogu u sukreiranju politike prema razvoju i okolišu.

U teoretskom pogledu, polazište ovog članka je da je okoliš značajna pretpostavka razvoja i da nije moguć održivi razvoj bez primjerene ekološke politike, poglavito zaštite okoliša, stabilnog gospodarstva i pravedne raspodjele socijalnih šansi uključujući i međunarodnu održivost ali i kulturnu dimenziju.

2. Metodologija istraživanja

2.1 Problem i hipoteza istraživanja.

S obzirom na društveni kontekst i teoretsko polazište istraživano je odnos ispitanika prema razvoju i zaštiti okoliša. Konkretnije, istraživano je mišljenje ispitanika o setu pitanja, za koje se potražilo objašnjenje u socijalnoekološkim orijentacijama ispitanika i mišljenju o ekološkim problemima kao danas zabrinjavajućim u Hrvatskoj. Na tome se temelji i osnovna hipoteza rada - da je percepcija društvenog i ekonomskog razvoja i zaštite okoliša povezana sa (a) socijalnoekološkim orijentacijama ispitanika i (b) percepcijom ekoloških problema, te (c) da u percepciji postoje značajne razlike s obzirom na obilježja ispitanika.

2.2 Cilj rada.

Prezentirati rezultate empirijskog istraživanja o mišljenjima ispitanika prema setu pitanja o razvoju i zaštiti okoliša u Hrvatskoj. Konkretnije, postavljena su tri zadatka: (1) prikazati distribucije frekvencija odgovora (2) utvrditi faktorsku strukturu i (3) analizirati povezanost dobivenih triju faktora (»stroge kazne u zaštiti okoliša«, »prednost ekonomije pred zaštitom okoliša« i »čist okoliš i medijska šutnja«) sa (a) sociodemografskim obilježjima ispitanika, (b) sa faktorima socijalnoekoloških orijentacija (»antropocentrizam«, »ekocentrizam« i »tehnocentrizam«), te (c) faktorima o ekološkim problemima kao zabrinjavajućima (»klasični ekološki problemi« i »novi ekološki problemi«).

2.3 Instrument istraživanja.

U cilju ispitivanja mišljenja o razvoju i zaštiti okoliša konstruiran je zaseban instrument od jedanaest čestica. Čestice su formulirane kao tvrdnje a odnosile su se na probleme procjene stanja (zagađenosti okoliša, djelovanja nevladinih udruga i medija) i uvjeta razvoja kažnjavanja, zabrane povećanja cijena i prevenciju u zaštiti okoliša.

Svakoj čestiti pridodana je skala slaganja/ neslaganja: «uopće se ne slažem», «ne slažem se», «ne znam, nisam siguran», «slažam se» i «u potpunosti se slažem».

2.4. Uzorak i provedba istraživanja.

Istraživanje je provedeno tijekom lipnja 2004. godine na reprezentativnom/probabilističkom uzorku od 1202 ispitanika Hrvatske. Uzorak je izabran višekratnim postupkom odabira na području regija, županija u 65 gradskih i seoskih naselja u Hrvatskoj. Svaki ispitanik je pojedinačno anketiran.

2.5 Statistička obrada.

Za potrebe ovoga rada korištene su tehnike univarijatne, bivarijatne i multivarijatne statistike. Računati su postoci i i korelacije faktora sa sociodemografskim obilježjima (hi-kvadrat test), a za dobivanje faktora korištena je faktorska analiza pod komponentnim modelom.

3. Rezultati istraživanja

3.1 Prikaz distribucija frekvencija

Odgovori ispitanika prikazani su u Tablici 1. Distribucije frekvencija pokazuju nekoliko karakteristika u odgovorima ispitanika. Osvrnut ćemo se na sljedeće karakteristike: ekstremne negativne (neslaganje) i pozitivne (slaganje) odgovore, te na neopredijeljene, a u Tablici 2 na «neslaganje» i «slaganje».

a) Ekstremni odgovori. Postotak ispitanika koji se «uopće ne slažu» s tvrdnjama manji je nego postotak ispitanika koji se «u potpunosti slažu». Najveći postotak negativnih odgovora (koji se kreću između 17,2 posto i 17,9 posto) su u tri tvrdnje: da je stanje okoliša bolje nego prije 15 godina (t. 10), da su akcije «zelenih» uglavnom pretjerivanja (t. 8) i da Hrvatska treba izbjegavati međunarodne sporazume o zaštiti okoliša koji bi usporili njezin ekonomski razvoj (t. 6). Najveći postotak prihvaćanja tvrdnji kreće se od 32,4 posto do 48,5 posto, također u tri tvrdnje: da treba povećati cijene ekološki štetnim proizvodima (t. 11), da treba potpuno zabraniti proizvodnju i

Tablica 1. Pregled odgovora ispitanika o odnosu ekonomskog razvoja i zaštite okoliša.

Stupanj slaganja s tvrdnjama o odnosu ekonomskog i društvenog razvoja i zaštite okoliša u Hrvatskoj:	UOPĆE SE NE SLAŽEM	NE SLAŽEM SE	NE ZNAM, NISAM SIGURAN	SLAŽEM SE	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM
U Hrvatskoj treba znatno smanjiti utjecaj industrije i poljoprivrede na okoliš, pa makar to dovelo do poskupljenja nekih osnovnih životnih namirnica.	7,0	21,7	22,5	35,4	13,3
U Hrvatskoj gotovo da i nema jako zagađenih područja.	8,8	28,4	24,1	30,2	8,6
Hrvatski mediji izrazito slabo informiraju o ozbiljnim ekološkim problemima.	5,6	19,4	22,8	37,1	15,2
Kazne za ozbiljna zagađenja okoliša trebale bi biti mnogostruko veće od sadašnjih.	0,2	3,6	9,5	38,1	48,5
U Hrvatskoj treba potpuno zabraniti proizvodnju i prodaju genetički modificirane hrane.	5,7	8,2	11,8	34,5	39,7
Hrvatska treba izbjegavati potpisivanje međunarodnih sporazuma o zaštiti okoliša koji bi usporili njezin ekonomski razvoj.	17,9	26,8	28,1	21,0	6,1
Autoceste u Hrvatskoj treba graditi onom trasom koja je najmanje štetna za okoliš, čak i ako bi to znatno poskupjelo cestarine.	2,0	10,0	19,3	39,0	29,6
Akcije i kampanje hrvatskih nevladinih organizacije za zaštitu okoliša (tzv. "zelenih") uglavnom su pretjerivanja.	17,5	35,7	29,3	14,2	3,4
Ekonomski razvoj i otvaranje novih radnih mjesta trebaju u Hrvatskoj imati apsolutni prioritet u odnosu na zaštitu okoliša.	8,0	29,7	30,4	19,2	12,5
Stanje okoliša u Hrvatskoj danas je bolje nego prije 15 godina.	17,2	32,7	21,5	16,8	11,9
Cijenu svih ekološki štetnih proizvoda trebalo bi povećati dodatnim "ekološkim porezom".	1,8	8,1	15,6	42,0	32,4

prodaju genetički modificirane hrane (t. 5), i da treba povećati kazne za veća zagađenja okoliša (t. 4).

b) Neopredijeljenost ispitanika. Iz Tablice 1 je vidljivo da je na nekim česticama relativno visok postotak neopredijeljenih. Samo je u jednoj čestici taj postotak ispod 10 posto (t. 4). U tri tvrdnje (5, 7 i 11) postotak takvih odgovora je između 10 i 20 posto, a u ostalim tvrdnjama je između 20 i 30 posto. Najviše neopredijeljenih (30,4% - t. 9) je zbog dileme ima li otvaranje novih radnih mjesta apsolutnu prednost pred zaštitom okoliša.

U Tablici 2 odgovori su prikazani samo u tri kategorije: «neslaganje», «neopredijeljenost» i «slaganje». Pogladatajmo karakteristike distribucija ovake strukture odgovora.

c) Neslaganje. Najmanji postotak neslaganja je s tvrdnjama: da treba povećati kazne (3,8% - t. 4), da ekološki štetne proizvode treba dodatno opozovati (9,9% - t. 11). Zatim slijede još dvije tvrdnje: da se autoceste grade trasom koja je najmanje štetna okolišu iako to pokupljuje (12,0% - t. 7), da se

Tablica 2. Odgovori ispitanika o «neslaganju» i «slaganju»

Red broj	Ne slaže se		Slaže se		x	s
	(1+2)	Ne zna	(4+5)			
1	2	3	4	5	6	
1.	28,7	22,5	48,7	3,26	1.147	
2.	37,2	24,1	38,8	3.01	1.132	
3.	25,0	22,8	52,3	3.37	1.123	
4.	3,8	9,5	86,6	4.31	.806	
5.	13,9	11,8	74,3	3.94	1.116	
6.	44,8	28,1	27,1	2.71	1.163	
7.	12,0	19,3	66,9	3.84	1.024	
8.	53,2	29,3	17,6	2.50	1.043	
9.	37,8	30,5	31,8	2.98	1.145	
10.	49,9	21,5	28,7	2.73	1.260	
11.	9,9	15,6	74,5	3.95	.984	

potpuno zabrani proizvodnja i prodaja genetički modificirane hrane (13,9% - t. 5).

Najveći postotak neslaganja vidljiv je u tri tvrdnje: da su akcije i kampanje «zelenih» pretjerivanje (53,2% - t. 8), da je stanje okoliša u Hrvatskoj danas bolje nego prije 15 godina (49,9% - t. 10), te da Hrvatska treba izbjegavati sporazume o zaštiti okoliša koji bi usporili njezin ekonomski razvoj (44,8% - t. 6).

d) Slaganje. Najmanji postotak ispitanika slaže se s tvrdnjom da su akcije «zelenih» pretjerivanje (17,6% - t. 8). U svim ostalim tvrdnjama daleko je veći postotak ispitanika. Tri tvrdnje je prihvatio najveći postotak ispitanika: da treba višestruko povećati kazne za zagađenje okoliša (86,6% - t. 4), da štetne proizvode treba dodatno opozovati (74,5% - t. 11), te da u Hrvatskoj treba potpuno zabraniti proizvodnju i prodaju genetički modificirane hrane (74,3% - t. 5). Nešto niži postotak ispitanika slaže se da autoceste treba graditi trasom najmanje štetnom za okoliš (66,9% - t. 7).

3. 2 Faktorska struktura

Faktorskom analizom dobivena su tri faktora koji objašnjavaju ukupno 42,89 posto varijance. Dvije tvrdnje su znatno niže korelirane (manje od .40) i nisu ušle u strukturu ovih faktora.

Ekstrahirani faktori tumače 42,89% varijance.

Prvi faktor sadrži četiri tvrdnje: Autoceste u Hrvatskoj treba graditi onom trasom koja je najmanje štetna za okoliš, čak i ako bi to znatno poskupjelo cestarine (t. 7), Kazne za ozbiljna zagađenja okoliša trebale bi biti mnogostruko veće od sadašnjih (t. 4), Cijenu svih ekološki štetnih proizvoda trebalo

bi povećati dodatnim «ekološkim porezom» (t. 11) i U Hrvatskoj treba potpuno zabraniti proizvodnju i prodaju genetički modificirane hrane (t. 5). Iz sadržaja tvrdnji vidljivo je da se radi o skupini tvrdnji koje govore o zabranama i pooštavanju kazni za zagađivanje i ugrožavanje okoliša. Ovaj faktor zato možemo nazvati **strože kazne u zaštiti okoliša**, odnosno okoliš ima svoju cijenu.

Drugi faktor sadrži tri tvrdnje: Ekonomski razvoj i otvaranje novih radnih mjesta trebaju u Hrvatskoj imati apsolutni prioritet u odnosu na zaštitu okoliša (t. 9), Stanje okoliša u Hrvatskoj danas je bolje nego prije 15 godina (t. 10) i Hrvatska treba izbjegavati potpisivanje međunarodnih sporazuma o zaštiti okoliša koji bi usporili njezin ekonomski razvoj (t. 6). Ideja koja se krije u sadržaju ovih tvrdnji je intencija bržeg razvoja. Polazi od optimističke ocjene da se stanje okoliša poboljšava, ali da su potrebna nova radna mjesta i međunarodna neograničenja. Zaštita okoliša nema prioritet pred novim radnim mjestima, kao ni međunarodni sporazumi. Radi se **prednost ekonomije pred zaštitom okoliša**, odnosno ekonomija pa tek onda okoliš.

Treći faktor sadrži samo dvije tvrdnje: U Hrvatskoj gotovo da i nema jako zagađenih područja (t. 2) i Hrvatski mediji izrazito slabo informiraju o ozbiljnim ekološkim problemima (t. 3). Ideja ovog faktora temelji se na optimizmu o čistoći okoliša. Čistoća okoliša pretpostavlja ukazivanje na postupke koji ju narušavaju, pa otuda svojevrsna kritika medija koji javnost nedostavno informiraju ili ne iznose ozbiljne slučajeve. Ovaj faktor možemo nazvati **čist okoliš i medijska šutnja o zagađenju**.

Tablica 3. Faktorska struktura (varimax rotacija)

	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
U Hrvatskoj gotovo da i nema jako zagađenih područja.			.826
Hrvatski mediji izrazito slabo informiraju o ozbiljnim ekološkim problemima.			.473
Kazne za ozbiljna zagađenja okoliša trebale bi biti mnogostruko veće od sadašnjih.	.673		
U Hrvatskoj treba potpuno zabraniti proizvodnju i prodaju genetički modificirane hrane.	.430		
Hrvatska treba izbjegavati potpisivanje međunarodnih sporazuma o zaštiti okoliša koji bi usporili njezin ekonomski razvoj.		.523	
Autoceste u Hrvatskoj treba graditi onom trasom koja je najmanje štetna za okoliš, čak i ako bi to znatno poskupjelo cestarine.	.679		
Ekonomski razvoj i otvaranje novih radnih mjesta trebaju u Hrvatskoj imati apsolutni prioritet u odnosu na zaštitu okoliša.		.754	
Stanje okoliša u Hrvatskoj danas je bolje nego prije 15 godina.		.699	
Cijenu svih ekološki štetnih proizvoda trebalo bi povećati dodatnim "ekološkim porezom".	.625		

3. 3 Povezanost faktora i sociodemografskih obilježja

U analizi nas je zanimalo kakva je povezanost triju navedenih faktora i sociodemografskih obilježja ispitanika pa su u tu svrhu računane korelacije između faktora i obilježja ispitanika: spol, dob, obrazovanje, procjena imovnog stanja, religioznosti, te procjene zagađenosti okoliša u Hrvatskoj u odnosu na Europsku uniju. U Tablici 4. prikazani su rezultati testiranja i označene statistički značajne razlike.

Prvom faktoru («Strože kazne u zaštiti okoliša») relativno su skloniji ispitanici ženskog spola. Kod drugih obilježja nisu utvrđene statistički značajne razlike. U nekim ranijim istraživanjima također

se pokazalo da su žene osjetljivije na ekološke probleme, pa je tako vjerojatno i u ovom slučaju. Kod drugih obilježja nisu utvrđene statistički značajne razlike, ali su u tablici navedene korelacije.

Drugom faktoru («Prednost ekonomije pred zaštitom okoliša») relativno su skloniji ispitanici koji se smatraju religiozni, nižeg obrazovanja, procijenjenog slabijeg materijalnog stanja i koji smatraju da je zagađenost okoliša u Hrvatskoj veća nego u EU. Ovo se može objasniti time što oni vjerojatno teže boljem standardu pa ekonomiji daje prednost pred zaštitom okoliša.

Trećem faktoru («Čist okoliš i medijska šutnja») značajno su skloniji ispitanici starije dobi (rođeni prije 1938. godine) i ispitanici koji smatraju da je zagađenost okoliša u Hrvatskoj manja nego u EU.

Tablica 4. Korelacije faktorskih struktura i socio-demografskih obilježja.

	Zagađenost RH-EU	Imovinsko stanje	obrazovanje	dob	spol	religioznost
Faktor 1	.041	.017	-.025	-.033	.075**	-.030
Faktor 2	.123**	-.086**	-.112**	-.051	.029	-.137**
Faktor 3	-.315**	.019	-.039	-.092**	-.041	.044

** p<0,01

3. 4 Povezanost faktora sa faktorima ekološke zabrinutosti

Na jednom drugom instrumentu (u ovom istom istraživanju i uzorku) od jedanaest tvrdnji pomoću kojega smo istraživali što ispitanici misle koliko su danas zabrinjavajući ekološki problemi (zagađenost vode, zraka, klimatske promjene, neodgovarajuće zbrinjavanje komunalnog otpada itd.), utvrdili smo dva faktora: «klasični ekološki problemi» (F1) i «novi ekološki problemi» (F2). Između tih dvaju faktora i ovdje tri dobivena faktora računane su korelacije. Rezultat je prikazan u Tablici 5.

Rezultati pokazuju da su ispitanici relativno skloniji faktoru 1 «Strože kazne u zaštiti okoliša» skloniji smatrati da su više zabrinjavajući «novi

ekološki problemi», a ispitanici skloni faktoru 3 «Čist okoliš i medijska šutnja» također relativno skloniji smatrati da su više zabrinjavajući «novi ekološki problemi» a manje skloni smatrati da su više zabrinjavajući «klasični ekološki problemi». Između faktora 2 («Prednost ekonomije pred zaštitom okoliša») i dvaju faktora ekoloških problema kao zabrinjavajućih («klasičnih» ili «novih»), nisu utvrđene značajne korelacije.

3. 5 Povezanost faktora sa faktorima socijalnoekoloških orijentacija

U nastavku analize zanimalo nas je postoji li povezanost između faktora: «Strože kazne u zaštiti okoliša», «Prednost ekonomije pred

Tablica 5. Korelacije faktorskih struktura društveni i ekonomski razvoj sa: faktorima ekološke zabrinutosti i faktorima socijalnoekoloških orijentacija.

	Klasični (F1)	Novi (F2)	antropocentrizam	naturalizam	tehnicizam
Faktor 1	-.054	.272**	-.220**	.414**	-.122**
Faktor 2	.038	.047	.146**	-.101**	.044
Faktor 3	-.386**	.088**	-.035	-.062*	.191**

** p<0,01; * p<0,05

zaštitom okoliša», te «Čist okoliš i medijska šutnja o zagađenju» i triju faktora – socijalnoekoloških orijentacija: «antropocentrizam» (homocentrizam), «ekocentrizam» (naturalizam) i «tehnocentrizam» (tehnizam). Rezultati su prikazani u Tablici 5 i pokazuju sljedeće:

Ispitanici skloni prvom faktoru («Strože kazne u zaštiti okoliša») relativno su manje skloni «antropocentričnoj» i «tehnocentričnoj» orijentaciji a više «ekocentričnoj». Ekocentrična orijentacija je polazna osnova njihove brige za okoliš, a u tom kontekstu su i neposredne stroge kazne za zagađivanje ili dodatno oporezivanje.

Ispitanici skloni drugom faktoru («Prednost ekonomije pred zaštitom okoliša») relativno su manje skloni «ekocentrizmu», a više «antropocentrizmu». Vjerojatno polaze od toga da je ekonomija glavna poluga ostvarivanja čovjekovog napretka.

Ispitanici skloni trećem faktoru («Čist okoliš i medijska šutnja») relativno su više skloni «tehnocentrizmu». Oni vjeruju da ponajprije tehnika može pridonijeti čistom i zdravom okolišu.

5. Zaključak

1. Rezultati na instrumentu otvaraju mogućnost nastavka rasprave o razvoju i zaštiti okoliša u kontekstu održivog razvoja i ranijih socioloških istraživanja u Hrvatskoj. Ograničenost prostora dopušta nam samo istaknuti neka pitanja kao: otvaranje novih radnih mjesta i ulaganje u zaštitu okoliša, uloga masovnih medija u zaštiti okoliša, strogost kazni i ograničenja u proizvodnji, procjena stanja zagađenosti, uloga «ekološke» diplomacije u razvoju Hrvatske itd.

2. Najveći postotak ispitanika smatra da treba pooštriti kazne za ekološke prekršaje (86%), zabraniti proizvodnju i prodaju genetički modificirane hrane (74%) i dodatno oporezovati štetne proizvode (74%).

3. Faktorska analiza pokazala je da postoje različite percepcije razvoja i zaštite okoliša, što pokazuju tri utvđena faktora: «Strože kazne u zaštiti okoliša» (F1), «Prednost ekonomije pred zaštitom okoliša» (F2) i «Čist okoliš i medijska šutnja» (F3).

4. U odnosu na faktore utvrđene su statistički značajne razlike na obilježjima ispitanika. Prvom faktoru (F1) relativno su sklonije žene; drugom (F2) religiozni, manje obrazovani, slabijeg imovnog stanja i koji procjenjuju da je zagađenost u Hrvatskoj veća nego u EU; trećem faktoru (F3) relativno su skloniji stariji ispitanici i koji procjenjuju da je zagađenost u Hrvatskoj manja nego u EU.

5. Korelacija ovih faktora s faktorima na instrumentima «socijalnoekoloških orijentacija» i «ekološke zabrinutosti» pokazala je da su ispitanici skloniji prvom faktoru relativno skloniji «ekocentrizmu»; ispitanici skloniji drugom faktoru relativno su skloniji su «antropocentrizmu», a skloniji trećem faktoru relativno su skloniji «tehnocentrizmu» kao orijentaciji.

6. Ispitanici relativno skloniji strožim kaznama (F1) i čistom okolišu (F3) skloniji su «nove ekološke probleme» percipirati kao zabrinjavajuće, dok su ispitanici koji daju prednost ekonomiji pred zaštitom okoliša (F2) podjednako skloni «nove» i «klasične» ekološke probleme percipirati kao zabrinjavajuće.

Literatura

1. Altner Günter, Kunst und Wissenschaft im Horizont der nachhaltigkeit. Jahrbuch Ökologie 2005, Beck. München, 2004: 36-46.
2. Altwater Elmar / Mahnkopf, Birgit, Grenzen der Globalisierung, Westfälisches Dampfboot, Münster, 1997.
3. Cifrić Ivan, Socijalna ekologija, 14, 2005, 1-2 – u tisku.
4. Cifrić Ivan, Orijetacijski identitet. Socijalna ekologija 13, 2004, 3-4, 221-255..
5. Cifrić Ivan, Okoliš i održivi razvoj, HSD i Zavod za sociologiju Filoz. fak., Zagreb, 2002.
6. Cifrić Ivan, Razvoj i okoliš u Hrvatskoj, Socijalna ekologija 4, 1995, 2-3, 149-170.
7. Cifrić Ivan, Napredak i opstanak, HSD i Zavod za sociologiju F. F. Zagreb, 1994, str. 85-118.
8. Cifrić Ivan, Napredak i koncepcije razvoja. Socijalna ekologija 2, 1993, 3, 427-446, 1993.
9. Huber Joseph, Nachhaltige Entwicklung. Berlin, WZB (Sigma), Berlin, 1995.
10. Upravitelj Europske komisije s odgovorima. Poglavlje 22 – okoliš, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Zagreb, 2003.
12. WCED, Our Common Future, Oxford University Press, Oxford, 1987.